
RAPORTURILE DOMNITORULUI MOLDOVEI MIHAIL STURDZA CU RUSIA

Eugen-Tudor Sclifos

Domnitorul Moldovei Mihail Sturdza, personalitate controversată a epocii moderne, prezintă un interes aparte pentru știința istoriei, și nu numai, fapt explicat prin aceea că el a obținut succese considerabile în mai multe domenii de activitate comparativ cu alți domnitori. Această persoană cu aptitudini deosebite, la fel cum fusese și Dimitrie Cantemir la vremea lui, dorea din toată inima să contribuie la eliberarea Țării Moldovei, aflată sub protecția Rusiei, care la acel timp dispunea de toate mijloacele pentru a putea fi o mare putere în sud-estul european.

Mihail Sturdza s-a născut la Iași, în 1794, după alte surse în 1795 (Lecca 1899, 466). Era fiul marelui logofăt Grigore Sturdza și al Mariei Calimachi, fiica lui Grigore Calimachi și nepoata lui Ioan Teodor Calimachi, iar mama ei, Elena Mavrocordat, era fiica lui beizadea Alexandru Mavrocordat și a Smarandei Sulgearoglu, bunicul ei patern nefiind altul decât Nicolae Mavrocordat, primul domn fanariot (Gorovei 1995, 266). Copilăria domnitorului regulamentar s-a desfășurat sub învățătura abatelui de L'Homme, originar din Luneville, emigrat în timpul revoluției franceze (Stourdza 1907, 37). Mai mult chiar, Mihail Sturdza își va trimite și copiii în 1834 la Luneville (Platon 1991, 47). La formarea lui intelectuală a contribuit și stabilirea unor relații cu junimistul sas Flehtenmacher, venit în Moldova în 1821.

Formarea politică a făcut-o în preajma bunicului său Nicolae Șuțu, contribuind la elaborarea Codului care poartă numele domnitorului. Situația privilegiată de care a dispus în timpul administrației lui Nicolae Șuțu îl deprinde cu necesitățile statului și, ceea ce este mai important, îl ajută să înțeleagă necesitățile societății românești, care se afla într-o perioadă de tranziție. Experienței politice pe care a dobândit-o și abilitățile demonstrate în administrație, li s-au adăugat cunoștințele vaste pe care le posedă. Cunoștea limbile franceză, greacă, germană, rusă, citea și înțelegea lim-

bile italiană și engleză. Avea predilecție pentru cultura clasică, posedă cunoștințe avansate în domeniul istoriei și filozofiei (Stourdza 1907, 36). Despre intrarea viitorului domn regulamentar al Moldovei în viața politică ne mărturisește Manolaki Drăghici, care spune că la 1812 „au rânduit (Scarlat Callimachi) și pe Mihail voevod Sturdza, tânărul abia venit din școală, logofăt al doilea și pe urmă l-au făcut vornic de aprozi, în al doilea an al domniei când s-a căsătorit cu fiica logofătului Vasile Roset”.

În anul 1816 el primise de la Pini, consulul rus în Moldova, un atestat care confirma că a îndeplinit cu onoare funcția de vornic de aprozi, iar acesta scria în semn de mulțumire pentru serviciul acestuia: „apreciez sentimentele de loialitate și înțelepciune de care dă dovadă vornicul Mihail Sturdza” (Documente 1891, 1).

Considerațiunile sale asupra Principatelor scrise în 1825 scot în evidență faptul că acesta dorește să fie pe placul autorităților rusești, pentru a putea depăși momentele grele prin care trecea Moldova. El se declară pentru o apropiere de Rusia, în detrimentul Imperiului Otoman, care se afla într-o situație grea. Sugestive în acest sens sunt cuvintele pe care acesta le adresează contelui Nesselrode, în care își arată adevărată loialitate față de Rusia: „eu doresc să fiu agreabil puterii protectoare și țării mele” (Documente 1891, 62).

Mihail Sturdza va duce o luptă acerbă pentru tronul Moldovei, fiind convins că domnia lui Ioniță Sandu Sturdza este una de scurtă durată. El era de părere că Moldova trebuia să-și îndrepte privirea spre Rusia, țară care cunoscuse o ascensiune după Congresul de la Viena, care a pus capăt războaielor napoleoniene. Încă din 1827, în misiunea încredințată în Principate, pentru pregătirea viitoarei ocupații militare rusești și a elaborării unui memoriu asupra Principatelor (Caterley 1911, 94), colonelul Liprandi, „unul dintre agenții

cei mai fini ai Rusiei” (Colson 1839a, 25), prietenul cel mai apropiat al lui Pușkin în perioada exilului acestuia la Chișinău, căsătorit mai târziu cu Zoe Samurcaș (Bezviconi 1940, 42), a găsit un colaborator docil intereselor Rusiei, nimeni altul decât Mihail Sturdza, care a manifestat un zel neobosit, dar și o capacitate uimitoare de muncă în interesul Rusiei, câștigând repede sprijinul lui Kiseleff, încrederea și bunăvoința curții imperiale (Platon 1995, 234). După 1828, prezența rusă a devenit una vizibilă, nu doar din punct de vedere militar, ci și din punct de vedere al deciziilor politice, instituțiile fiind subordonate autorităților de ocupație rusești. Personajele cele mai influente ale regimului erau Feodor Petrovici Pahlen (consilier privat al țarului și președinte al Divanurilor Principatelor), Matei Liovevici Minciaki (consulul general în Principate) și mai ales Pavel Kiseleff, care avea sarcina de a aplica tratatul de la Adrianopol, fiind numit președinte plenipotențiar al Divanurilor (Mârza 2005, 83). Mihail Sturdza insistă ca domnul să fie numit direct de Rusia, o persoană care să reprezinte interesele acesteia în țară și anume: „Singurul mijloc eficace este numirea domnului în persoana unuia care crede în misiunea sacră față de patrie, conformându-se vederilor puterii protectoare, o persoană care are această convingere” (Documente 1894, 35).

Lucrările comitetului de redacție al Regulamentului Organic, începute sub Jeltuhin, au continuat sub stricta supraveghere și colaborare a lui Kiseleff, noul președinte plenipotențiar al Divanurilor, ajutat de Nicolae Șutu pentru Moldova și Nicoale Mavros pentru Muntenia. În lucrarea sa consacrată trecutului relațiilor româno-ruse, N. Iorga îl caracteriza pe Kiseleff astfel: „Administrator de mare talent, anxionist convins care nu crede nici la dreptul la viață al națiunilor mici și nici în posibilitatea acestora de a face față imperiilor, și-a îndeplinit misiunea justificând încrederea suveranului său, veghind la aplicarea celei mai bune constituții posibile pentru Principate, în acord cu interesele Rusiei, al cărui mandatar era” (Iorga 1917, 275-276). În *Amintirile* sale, Radu Rosetti îl aprecia pe Mihail Sturdza ca pe unul dintre cei mai bine pregătiți boieri, care putea ocupa tronul Moldovei: „A fost fără îndoială, bărbatul de stat cel mai capabil ce l-a produs Moldova de două veacuri încoace. S-a ocupat de tânăr de treburile publice și unele din memoriile

adresate de el Cabinetului de la Petersburg arată cât de serios își studiase țara de timpuriu și cu mintea lui puternică și clară își făcuse de pe atunci idee exactă de adevăratele ei nevoi. Din tinerețe aspirase la domnie și a știut să dobândească favoarea Petersburgului fără de care orice năzuință la scaun ar fi fost zadarnică” (Rosetti 1922, 179).

Rusia pretindea la un devotament direct pentru politica ei în principate și anumite garanții, care să-i asigure păstrarea influenței și asupra persoanelor desemnate. Rusia a găsit aceste calități în persoana vistiernicului Mihail Sturdza și a lui Alexandru Ghica. Mihail Sturdza oferea imaginea unui personaj devotat puterii protectoare, care făcuse multe servicii Rusiei, pe de altă parte avea proprietăți în Basarabia și mai era un mare latifundiar în Principatul Moldovei (Gheorghescu-Buzău 1957, 3) care făceau din el, după expresia consulului rus de la Iași, Stemposki, un bun supus rus, dorit de ruși pentru a fi mâna lor dreaptă în exercitarea protectoratului (Desprez 1850, 134). Pe de altă parte, unii boieri cum ar fi Roznovanu, Balș și Conachi erau rivali puțin periculoși pentru Sturdza, care mai avea avantajul că-și plătise sprijinitorii, dar și prin servicii aduse în trecut augustului protector (Gane s.a., 113). Totodată, Rusia nu dorea să aibă la conducerea Moldovei un domn, ci un guvernator rus, controlat în exclusivitate de consulul rus acreditat la Iași (Rosetti 2000, 112). De altfel, călătorul francez Auguste Labatut se exprima așa: „Prințul Sturdza fusese «muritorul fericit» pe care Rusia îl indicase ca domn sultanului” (Labatut 1838, 156). El fusese numit pentru a putea aplica în Moldova Regulamentul Organic, considerat unica persoană capabilă să aplice această legiuire, în condițiile în care în Moldova domina arbitrarul și dezordinea. De aceeași părere era și Ștefan Scarlat Dăscălescu, care spunea: „Acest om, de n-ar fi avut un mare defect, dar un defect mare, care i-a pătat numele și i-a înnegrit memoria, lăcomia nemărginită de avere și avariția exorbitantă, ar fi trecut, cel puțin la noi, de omul mare, că avea toate calitățile cerute ca să fie. În afară și cu Rusia și cu Turcia a fost bine” (Iorga 1932, 40).

Dând curs propriilor dorințe, neascultând de sfaturile tatălui său, Grigore Sturdza, pentru a obține tronul și-a jertfit toată averea, ba mai mult, a mai împrumutat de la evreii avuți din Iași, într-un final își atinse țelul. Mai târziu un boier mol-

dovean avea să afirme: „pe tronul Moldovei veni domn Mihail Sturdza, care a deschis porțile Moldovei jidovilor, de au intrat în țară, prin mijlocirea a 40000 de galbeni ce se vorbea că ar fi luat de la ei” (Xenopol 1910, 9-10). Dacă la Petersburg „își așternuse treburile destul de bine”, apoi și la Constantinopol era de așteptat ca totul să meargă bine. Dragomanul pe atunci al Porții Vogorides (mai târziu va fi făcut prinț de Samos), care la acea vreme era unul dintre sfetnicii cei mai credincioși sultanului Mahmud, avea două fete care nu aveau zestre și dintre care îi propuse una lui Mihail Sturdza cu făgăduiala că va fi făcut domn al Moldovei. Ambițios din fire, fără scrupule, nu numai că a acceptat de a-i da un dar în bani însemnat tatălui logodnicei sale, ci și promisiunea de a-l face pe Vogoride responsabil cu afacerile Moldovei pe lângă Poartă, dându-i și o cantitate însemnată de bani ca leafă. Radu Rosetti face o caracterizare a situației pe care îl aștepta pe Mihail Sturdza la Constantinopol: „Vechea noastră cunoștință din vremea Eteriei, Ștefanache Vogoride, fostul caimacam al Moldovei, care știuse să câștige favoarea sultanului Mahmud al II-lea, fiind chiar numit, pe o bucată de timp, beiu de Samos, de loc nu-și părăsise aspirațiunile la scaunul Moldovei, până în momentul în care Mihail Sturdza a fost oficial desemnat ca viitor domn. Îndată ce Sturdza a sosit la Constantinopol, Vogoride i-a trimis răspuns că este dispus să nu-i facă greutăți dacă... noul domn ia de soție pe fiică-sa, Smaranda. Sturdza, fiind sigur de sprijinul Rusiei și împins de ambasadorul acestei puteri, a dat un răspuns politicos, dar categoric de negativ. Atunci Vogoride, care cu prea puțină vreme înainte avusese prilej să facă Turciei un mare serviciu cu ocaziunea încheierii unei convenții comerciale cu Anglia, a cerut sultanului o audiență în care a expus lui Mahmud II dorința ca, el neputând fi domn al Moldovei, cel puțin noul voievod al aceluia memleket (provincie) să aibă a lua de soție pe fiică-sa, Smaranda. Sultantul, pe de o parte doritor să facă un bine favoritului său, iar pe de alta bucuros să fie neplăcut candidatului impus de Rusia, a făgăduit lui Vogoride că investiția se va da noului domn al Moldovei, numai după ce se va fi căsătorit cu fiica lui. Și, într-adevăr, data investiției nu se mai fixa, nenorocitul domn neinvestit se topea în cheltuieli la Stambul, fără ca nici intervențiile foarte categorice și repetate ale ambasadei rusești la Poartă, nici propriile sale jalbe la sprijinitorii

lui din Petersburg să fi putut obține un rezultat imediat” (Rosetti 1922, 69). De asemenea, solid protejat sub umbrela bunelor raporturi cu Rusia (Isar 2004, 114), a imprimat atitudinii sale o notă de sobrietate în raport cu puterea suzerană, pe linia neamestecului acesteia în politica internă, datorită socrului său care avea o influență majoră în capitala otomană. Fiind asigurat astfel, în privința raporturilor cu cele două puteri, el va miza pe un regim autoritar, guvernând în numele Regulamentului Organic la redactarea căruia participase, asigurându-și astfel însușirea de bunuri materiale (Isar 2010, 213).

Mihail Sturdza se impuse cu ușurință la tronul Moldovei, datorită legăturilor cu Sturdzeștii aflați la curtea țarului, vărul său Alexandru Sturdza (1791-1854), redactorul celebrului act al Sfintei Alianțe (Vergatti 2004, 168), consilierul țarului (Bezvicconi 1936, 56) și cel care a avut un rol esențial în reorganizarea Principatelor Române la 1828-1829, și prin Ruxandra Sturdza, contesă de Edling, intima țarinei Rusiei (Iorga 2006, 278), cea care primea la salonul ei din Petersburg pe dușmanii declarați ai lui Napoleon (Theodorian-Caradă s.n., 8).

Interesantă este perspectiva dată de cele două țări occidentale în privința instalării lui Sturdza la cârma Moldovei. Felix Colson remarcă faptul că Mihail Sturdza își propusese de mult să devină domn și că își pregătise cu tenacitate și cu pricepere drumul spre tronul Moldovei. Același Colson subliniază că relațiile anterioare cu Curtea de la Petersburg, colaborarea cu Liprandi și apoi serviciile aduse Rusiei din timpul războiului, la care s-a adăugat rolul jucat la elaborarea Regulamentului Organic, i-au facilitat accesul la tron (Colson 1839b, 56). Pe de altă parte, el a fost cel însărcinat să ducă la Petersburg proiectul Regulamentului, ca „omagiul unui vasal datorat suzeranului său, a demonstrat niște capacități și un zel ieșit din comun, care l-au desemnat ca principal pretendent la tron cu multă vreme înaintea alegerii făcute de Rusia” (Chopin, Ubcini 1856, 160). După aprecierile lui Colson, domnul se plasează pe linia urmată de domnia Cantemir și Ipsilanti, adică de partea Rusiei, urmând să servească interesele puterii protectoare, iar o eventuală abatere de la aceasta ar fi însemnat depunerea lui și înlocuirea lui cu altcineva (Colson 1839b, 57). Pe de altă parte, publicația guvernului englez nu

aduce multă lumină cu privire la instalarea primilor domni regulamentari.

După plecarea lui Kiseleff, domnul moldovean i-a trimis o mulțumire în care notează: „În ceea ce mă privește, prin poziția prin care Excelența Sa m-a situat, în timpul administrației tutelare și luminate, mi-ați îngăduit a-mi servi țara cu loialitate, și de a-mi fi atras stima și încrederea Dumneavoastră. Țin la aceasta mai mult decât la orice. Întreaga mea viață mi-o voi consacra cultivării acestor sentimente și justificării alegerii pe care Excelența Sa a binevoit s-o facă” (Documente 1894, 106).

Instrucțiunile de la Petersburg, remise de Minciaky în 28 iulie 1834, fixau programul de guvernare, dând expresie unei autorități absolute a imperiului vecin de la răsărit, puterea protectoare (Berindei 1995, 55). Domnul regulamentar al Moldovei trebuia să redacteze periodic rapoartele explicative adresate consulului general al acestei puteri la București, ambasadorului acesteia la Constantinopol și guvernului țarist, ceea ce însemna că Poarta și-a pierdut toată autoritatea în această țară. Domnul moldovean nu putea face nici cea mai mică mișcare fără avizul guvernului țarist și al reprezentanților acesteia în Moldova, ei având rolul de a apăra interesele puterii protectoare și a asigura o bună guvernare în regiune (Jelavich 1984, 36). Domnul Sturdza urma să fie supravegheat în toate actele și discursurile sale, în toate relațiile sale, va deveni „o mașină de moscovitism” (Heliade-Rădulescu 1850, 60), un simplu executant al ordinilor verbale ale consulului imperial, protectoratul rus fiind văzut ca un „flagel”, nu ca o binefacere din partea țarului de a-i apăra pe creștini. Răspuns la aceste cereri al viitorului domn al Moldovei se arăta a fi o adevărată profesiune de credință. Deși odată cu urcarea în scaunul domnesc a unui boier care făcea parte din grupul rusofililor și cu plecarea fostului președinte rus al divanurilor, ingerințele Rusiei în politica internă și externă a țării vor fi și mai mari, odată cu instalarea „creaturilor sale” (Le Cler 1856, 326), adică consulii care supravegheau chiar și cele mai mici chestiuni administrative. Toate problemele urmau să fie rezolvate la curtea de la Petersburg, ca urmare autonomia Principatelor devine una utopică, fiind pusă în pericol însăși ființa statală a Moldovei.

Sturdza putea conta pe faptul că oficialitățile ruse de la Petersburg și consulii din Iași i se vor alătura în lupta oricăror manifestări de liberalism, de împiedicare a oricăror încercări de subminare a vechiului regim. Cu toate acestea, sprijinul rusesc dat lui Sturdza n-a fost necondiționat. Consulii interveneau în chestiunile politice de fiecare dată când considerau necesară intervenția lor, dar nu întotdeauna de partea domnului. Consulii aveau o abilitate uimitoare de a-i opune domnitorului pe boieri, în așa fel Rusia subordona și mai mult țara (Hitchins 1996, 214). În acest sens, Bois le Comte atrăgea atenția lui Sturdza că atâta vreme cât pacea generală și starea actuală de lucruri vor subzista în Europa o necesitate mai puternică decât voința oamenilor vor lăsa țara sub influența absolută a Rusiei. Rusia nu vedea în domnitorul moldovean decât o „creatură a Rusiei” (Colson 1839a, 58). În pofida acestei comportări, Mihail Sturdza era complet devotat Rusiei și nutrea un devotament personal față de țarul Nicolae, ceea ce îl făcea să accepte multe intervenții umilitoare din partea funcționarilor ruși.

Relațiile dintre români și ruși în perioada regulamentară s-au redus, din nefericire, la aceste neîncetate conflicte cu consulul, de supravegherea cărora va încerca să scape domnul regulamentar al Moldovei. Datorită cooperării cu puterea protectoare, dar și datorită aplicării Regulamentului, este numit cavaler al Ordinului Sfânta Ana, prima clasă, ca un semn de prețuire din partea țarului Nicolae Pavlovici (Codrescu 1886, 161). Mihail Sturdza, într-un raport din 18 februarie 1835, salută decizia împăratului Rusiei de a dărui Moldovei unul din tunurile turcești din cetatea Silistra, acest fapt fiind văzut de domnul moldovean ca o garanție a interesului și a înaltei protecții din partea augustului protector. Astfel, tunul urma să asigure întărirea pazei carantinei la Dunăre, văzută de Sturdza ca o măsură pozitivă pentru întărirea protecției Moldovei.

Domnul Moldovei, excesiv de obedient și foarte atent la pretențiile Rusiei, se afla permanent în grațiile ei. Moldova nu era considerată decât „provincie încredințată administrației sale”, precum rezultă dintr-un răspuns la felicitarea de Anul Nou a ambasadorului rus la Constantinopol, Buteniev, la 8 ianuarie 1837.

Consulul sard Geymet, trecând prin Moldova, în primăvara anului 1838, făcea următoarea carac-

terizare domnului moldovean: „domnul actual al Moldovei este foarte avar. În politică se zice despre el că nu are alt scop decât să fie pe placul Rusiei și în convergență cu vederile acestei puteri; iar dacă va fi cazul va face posibilă ocuparea acestor țări foarte ușor” (Geymet 1838, 123).

În perioada domniei lui Mihail Sturdza s-au perindat mai mulți consuli: Timkovski, Besack, Kotzebue. În august 1838 sosi la Iași noul consul rus, Besack, care fusese în 1808 omul de încredere al lui Prosovski, care va găsi în persoana domnului moldovean un oponent pe măsura sa (Jelavich, Jelavich 1962, 124). Sturdza întreține cu el până la un moment dat raporturi foarte bune. Îi comunică despre procesele ce vor avea loc, cerându-i totodată îndepărtarea agitatorilor care îi tulbură domnia, exprimându-și concomitent încrederea că posesiunile pe care le are în Basarabia, trecutul său pus în slujba Rusiei, ideile sale conservatoare sunt garanții suficiente pe care le oferă guvernului imperial rus (Filitti 1915, 481). Ulterior, aceste relații s-au tensionat. Greutățile pe care i le-a cauzat domnului moldovean a fost crearea problemei deficitului bugetar pe anul 1838. Ca urmare a acestui fapt, domnul se văzu nevoit să acopere deficitul din buzunarul său, arătându-i totodată lui Besack că unele cauze ale deficitului sunt anterioare domniei sale. Cum se observă și în acest caz, consulul rus juca rolul de mediator între opoziție și principe, fiecare dispută sporind și mai mult influența în Principate și ingerințele în politica internă (Chainoi 1853, 46). Besack a încercat chiar destituirea lui Sturdza, dar a acționat prea imprudent, că fie încuviințat de curtea protectoare.

Este interesantă poziția pe care a luat-o Rusia față de domnul moldovean, deși aceasta se raliase planurilor lui Ion Câmpineanu, în anul 1839. El îi comunica consulului francez Huber că fusese informat de la Petersburg că țarul, aflând că se raliase planurilor de acțiune ale lui Ion Câmpineanu, ar fi rostit grave amenințări la adresa sa: „Ignoră el faptul că eu îl pot depune cu ajutorul a câțiva cazaci, deportându-l într-un loc de unde nu va putea reveni vreodată în politică?” (Documente 1913, 778-779). Domnitorul moldovean, îngrijorat de amenințările care urmau să vină la adresa sa, se apăra, declarând agenților ruși că l-a cunoscut la Colson doar accidental și nu poate fi făcut răspunzător pentru cele scrise de el. Mai mult, Mihail Sturdza în toate deciziile sale are

nevoie de acceptul Rusiei, el nu dorea unitatea românilor sau colaborarea cu polonezii (Platon 2005, 1993). Cabinetul de la Petersburg nici nu arătase îngrijorare față de demersul politic al lui Câmpineanu, având convingerea că cele două mari puteri occidentale nu vor putea întreprinde nimic, în condițiile în care, pe plan internațional se profila cea de-a doua criză egipteană. Ba mai mult, Rusia notează că cabinetul englez a depus eforturi considerabile pentru a asocia Principatele intereselor poloneze, românii, însă nu au dorit decât să se ocupe decât de interesele lor naționale.

Revoluția din Moldova va reprezenta sfârșitul perioadei regulamentare care va culmina cu semnarea Convenției de la Balta-Liman din 1849. Mihail Sturdza înăbușă tentativa de revoluție din Moldova, iar acuzațiile la adresa sa deveneau tot mai acide, iar situația tensionată. Convenind ca cele două puteri (protectoare și suzerană) să concluzeze împreună pentru menținerea statu-quo-ului politic și strategic al Principatelor Române, îi însărcinează această misiune, din partea Imperiului Otoman, lui Talaat Efendi. Rusia îl trimite în această misiune de menținere a integrității Imperiului Otoman pe Alexandru Osipovici Duhamel, care „era un personaj important cu titlul de comisar împărătesc extraordinar al Curții protectoare” (Sion 2000, 156), având sarcina de a-i superviza pe cei doi domnitori români (Varta 1998, 29). Se spunea despre Duhamel că avea „misiunea de a-l face pe Vodă să intre în legalitate” (Sion 2000, 156-157). Dacă primul urma să ajungă la București, reprezentantul Rusiei sosea la Iași la 12 aprilie 1848, unde a avut o întrevedere cu prințul Sturdza (Bezviconi, 1947, 43). Iată ce menționa generalul Duhamel în *Autobiografie*, publicată în revista *Arhiva Rusă*: „Cu toate că și în Moldova exista o oarecare agitație a spiritelor, Sturdza ținea frâiele conducerii în mâinile sale sigure și nu existau temeri ca ar fi antrenat într-un eventual conflict”.

Opoziția împotriva domnitorului Mihail Sturdza lua o amploare mai mare. Într-un raport din 25 martie 1849, înaintat lui Nesselrode, Tumanski comunica despre apelurile insistente ale boierilor de a-l destitui pe domnul Moldovei. La ultima întrevedere pe care consulul rus o avuse cu prințul Sturdza, acesta din urmă declarase că nu ține absolut deloc la poziția sa „de care este complet dezgustat” și că nimic nu i se pare mai

potrivit decât să revină la viața simplă de persoană particulară (Varta 1998, 458). La 13 mai 1848 generalul Duhamel îl informa pe Nesselrode că i-a comunicat domnului moldovean Mihail Sturdza sosirea momentului ca el să renunțe la tronul Moldovei, fapt care era în interesul puterii protectoare pentru a reuși să prevină o nouă mișcare revoluționară. Prințul i s-a adresat generalului rus, cerându-i permisiunea de a se întoarce

în Basarabia în momentul în care demisia sa va fi acceptată de Rusia (Varta 1998, 476). Duhamel i-a cerut cancelarului Nesselrode să dispună ca lui Mihai Sturdza să nu i se creeze obstacole pentru a sosi în Basarabia.

Așadar, după 15 ani de guvernare, Mihail Sturdza se retrăgea de pe tronul Moldovei, în locul său fiind numit Grigore Alexandru Ghica.

Bibliografie

- Berindei 1995:** D. Berindei, *Diplomația românească modernă* (București: Ed. Albatros), 1995.
- Bezviconi 1936:** Gh. Bezviconi, *Din vremea lui Alexandru Sturdza*. In: *Din trecutul nostru*, IV (Chișinău 1936), 1-81.
- Bezviconi 1940:** Gh. Bezviconi, *Însemnări contemporane ruse despre Principate 1822-1856*. In: *Din alte vremi* (București 1940).
- Bezviconi, 1947:** Gh. Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia* (București 1947).
- Caterley 1911:** J. Caterley, *Românii* (traducere de Eugen Lovinescu) (Fălticeni 1911).
- Chainoi 1853:** G. Chainoi, *Dernière occupation de Principautés Danubiennes par la Russie* (Paris 1853).
- Chopin, Ubicini 1856:** M. Chopin, A. Ubicini, *Provinces d'ububiennes et roumaines* (Paris 1856).
- Codrescu 1886:** Th. Codrescu, *Uricariul* (Iași 1886).
- Colson 1839a:** F. Colson, *Coup d'oeil rapide sur l'état des populations chretiennes de la Turquie d'Europe* (Paris 1839).
- Colson 1839b:** F. Colson, *De l'état présent et de l'avenir. Des Principautés de Moldavie et de Valachie suivi des traités de la Turquie avec la Puissance Europeennes, et d'un carte des Pays Roumaine* (Paris 1839).
- Desprez 1850:** H. Desprez, *Les peuples de l'Autriche et de la Turquie. Histoire contemporaine des Illyriens, des Magyars, des Roumains et de Polonais, tome I* (Paris 1850).
- Documente 1891:** Documente privitoare la istoria românilor: Urmare la colecția lui Eudoxiu de Hurmuzachi: volum 4, Supliment I, (1802-1849), adunate, coordonate și publicate de D.A. Sturdza și O. Lugoșianu (București 1891).
- Documente 1894:** Eu. Hurmuzaki, Documente privitoare la istoria românilor, volum V Supliment I (1822-1838) (București 1894).
- Documente 1913:** Eu. Hurmuzaki, Documente privitoare la istoria românilor, volum 17 (1825-1846) (București 1913).
- Filitti 1915:** I. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul Organic* (București 1915).
- Gane s.a.:** N. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. III: De la restabilirea domniilor pământene până la Unirea Principatelor (1822-1859) (București: Editura Ziarului Universul s.a.).
- Geymet 1838:** B. Geymet, *Aperçu sur les Principautés de Moldavie et de Valachie*. In: (Coord. D. Bușă) *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. III (1831-1840) (București 2006).
- Gheorghescu-Buzău 1957:** Gh. Gheorghescu-Buzău, *Un mare latifundiar din Moldova după tratatul de la Adrianopol Mihai Sturdza*. In: **Studii și materiale de istorie modernă**, nr. 1. Institutul de Istorie N. Iorga (București 1957).
- Gorovei 1995:** Șt.S. Gorovei, *Sângele domnesc al lui Mihail Vodă Sturdza*. *Arhiva Genealogică* II/3-4, 1995, 265-268.
- Heliade-Rădulescu 1850:** I. Heliade-Rădulescu, *Le protectorat du czar ou la Roumanie et la Russie. Nouveaux documents sur la situation européenne* (Paris 1850).
- Hitchins 1996:** K. Hitchins, *Românii 1774-1866* (București: Editura Humanitas), 1996.
- Iorga 1917:** N. Iorga, *Histoire des relations russo-roumaines* (Iași 1917).
- Iorga 1932:** N. Iorga, *Un cugetător politic moldovean de la jumătatea secolului al XIX-lea*. Ștefan Dăscălescu. In: ARMSI, s. III, t. XIII, Mem. 1, 1932.
- Iorga 2006:** N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. VIII. *Revoluționarii* (București: Editura Enciclopedică 2006).

- Isar 2004:** N. Isar, Principatele Române de la 1821 la 1848. Sub semnul renașterii naționale (București: Editura Universității din București 2004).
- Isar 2010:** N. Isar, O istorie a Principatelor Române. De la emanciparea politică la unire. 1769-1859 (București: Editura Universității din București 2010).
- Jelavich, Jelavich 1962:** Ch. Jelavich, B. Jelavich, The education of a russian statesman the memory of Nicholas Karlovitc Giers (Berkeley and Los Angeles: University of California Press 1962).
- Jelavich 1984:** B. Jelavich, Russia and the formation of Romanian National State (1821-1878) (Cambridge 1984).
- Labatut 1838:** A. Labatut, Bucarest et Jassy. Revue de Paris, nouvelle serie, tome L, 1838, 143-158.
- Le Cler 1856:** G. Le Cler, La Moldo-Valachie, ce qu'elle a été, ce qu'elle est, ce qu'elle pourrait être (Paris 1856).
- Lecca 1899:** O.-G. Lecca, Familiile boierești române. Istoric și genealogie (după izvoare autentice) (București 1899).
- Mârza 2005:** R. Mârza, Rusia și Principatele Române în epoca regulamentară. O perspectivă culturală. In: Annales Universitatis Apulensis, Series Historica, 9, I (Alba Iulia 2005), 83-91.
- Platon 1991:** Gh. Platon, Mihai Sturdza – domnul regulamentar al Moldovei. Revista de Istorie a Moldovei II/3, 1991, 44-55.
- Platon 1995:** Gh. Platon, Mihail Sturdza și judecata istoriei. Arhiva Geanealogică II/3-4, 1995.
- Platon 2005:** Gh. Platon, Românii în veacul construcției naționale. Națiune, frământări, mișcări sociale și politice, program național (București: Editura Enciclopedică 2005).
- Rosetti 1922:** R. Rosetti, Amintiri. Ce-am auzit de la alții (Iași 1922).
- Rosetti 2000:** R. Rosetti, Acțiunea politicii rusești în principate (București: Editura Carte Românească 2000).
- Sion 2000:** G. Sion, Suvenire contemporane (București 2000).
- Stourdza 1907:** Al. A.C. Stourdza, Règne de Michel Stourdza prince regnant de la Moldavie 1834-1849 (Paris 1907).
- Theodorian-Carada s.n.:** M. Theodorian-Caradă, Sofia Swetchin (București s.n.).
- Varta 1998:** I. Varta, Revoluția de la 1848 în Țările Române: documente inedite din arhivele rusești (Chișinău: Editura ARC 1998).
- Vergatti 2004:** R.Șt. Vergatti, Boierul Alexandru Sturdza și Sfânta Alianță. In: Argessis. Studii și comunicări. Seria Istorie (Pitești 2004).
- Xenopol 1910:** A.D. Xenopol, Din amintirile unui boier moldovean din jumătatea întâia a veacului XIX. Dimitrie Ghițescu (1814-1889) (București 1910).

Prince Mihail Sturdza and his relations with Russia

Abstract

Mihail Sturdza, prince of Moldavia from 1834 to 1849, was a controversial figure in the modern history of Moldova. Mihail Sturdza was not just a political instrument of Russia in Romanian principalities, nor a governor of an ordinary Russian guberniya that was in his administration. Russia had created sufficient means to exercise control over the principalities, especially through the Russian consuls, as well as through information services.

Prince Mihail Sturdza managed to skillfully use the protectorate of Russia to create political ascendancy in Moldova.

Close cooperation with the tsarist authorities, services rendered to Russia in the war of 1828-1829, personal contribution to the development of the Organic Regulations constituted sufficient evidences of Mihail Sturdza's loyalty to Russia for the protectorate. He was supported from Petersburg by his cousins Alexandru Sturdza (1791-1854), one of the greatest theologians of the time, one of former advisers of Tsar Alexander I, and Ruxandra Sturdza. During his reign, he was trying to get out from under Russian tutelage, which he failed. Despite this, he enjoyed the consideration of Russian officials.

Отношения господара Молдовы Михаила Стурдзы с Россией

Резюме

Михаил Стурдза, господарь Молдавского княжества с 1834 по 1849 год, был противоречивой фигурой в новой истории Молдовы. Он не был просто инструментом русской политики в румынских княжествах и губернатором простой российской губернии. Россия имела достаточно средств осуществления контроля над княжествами, особенно через русских консулов, а также благодаря информационным службам.

Князь Михаил Стурдза сумел искусно использовать протекторат России, чтобы обеспечить себе политическое влияние в Молдове, с самого начала надеясь на капитуляцию Порты.

Тесное сотрудничество с царскими властями, услуги, оказанные России в войне 1828-1829 гг., участие в разработке Органического регламента были для протектората достаточными аргументами лояльности Михаила Стурдзы к России. В Петербурге ему оказывали поддержку двоюродный брат Александр Стурдза (1791-1854), один из выдающихся богословов того времени, бывший советник Александра I, и двоюродная сестра Руксандра Стурдза. Во время своего правления он пытался выйти из-под российской опеки, что ему не удалось. Несмотря на это, он пользовался расположением крупных русских чиновников.

15.01.2014

Eugen-Tudor Sclifos, Institutul de Istorie al AȘM, 31 August 1989, 82, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova